

Skriftlig innspill fra Regionalt Kunnskapssenter for barn og unge (RKBU Vest) , NORCE- Norwegian Research Centre til meldingsarbeidet med Nasjonal helse- og samhandlingsplan.

Kjell Morten Stormark, Forsker 1 og faggrupeleder Psykisk folkehelse, RKBU og Ann Heidi Nebb, Senterleder, RKBU Vest.

Vi takker for invitasjon og muligheten til å komme med innspill til meldingsarbeidet. Vi er enige i at de overordnede målsetningene med planen må være å sikre gode kvalitet i helse- og omsorgstjenestene, styrke samhandlingen mellom tjenestene og å styrke pasient-, bruker og pårørendeperspektivet. Vi er også enige i at det er viktig at denne meldingen sees i sammenheng, og gjerne også samordnes, med annet relevant pågående planarbeid. Med utgangspunkt i fagfeltene våre tenker vi da særlig på ny folkehelsemelding, styrking av det allmenntilleggsfagfeltet, den nye opptrappingsplanen for psykisk helse, forebyggings- og behandlingsreformen innen rusfeltet, og oppvekstreformen knyttet til den nye barnevernsloven.

Hva er det viktigste utfordringene å adressere

Innenfor fagfeltet psykisk helse for barn og unge mener vi utfordringene kan knyttes til tre forhold: For det første at det ikke er tilstrekkelig kunnskap om effekt og kvaliteten ved det helsefremmende og sykdomsforebyggende folkehelsearbeidet. For det andre at det ikke er tilstrekkelig kunnskap om effekten, kvaliteten og tilgjengeligheten av behandlingstilbudet. For det tredje at det er utilstrekkelig forutsigbarhet og ansvarsfordeling i samhandlingen mellom de ulike tjenestene. Vi mener at en del av dette skyldes den store variasjonen i organisering og ansvarsfordeling i helse- og oppvekstsektoren i kommunene, og at kommunene ikke bærer det samme ansvaret for helsehjelp som spesialisthelsetjenesten. I det følgende har vi valgt ut tre utfordringer som vi mener det er viktig å adressere for å styrke barn og unges psykiske helse.

1. Stor uforklart variasjon i tilgang til og bruken av helsetjenester. For spesialisthelsetjenesten er dette dokumentert bl.a. av Senter for klinisk dokumentasjon og evaluering gjennom publiseringen av helseatlas. Så vidt vi vet foreligger det ikke tilsvarende systematiske sammenligninger for kommunale tjenester, men det er grunn til å tro at det er store variasjoner i ressursbruk innenfor dette området mellom kommunene. I denne sammenheng er det relevant å også henvise til Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten i 2020, som avdekket stor og ofte ubegrunnet variasjon i tilgangen til helsehjelp for ungdom som har behov for hjelp fra flere instanser. <https://ukom.no/rapporter/ungdom-med-uavklart-tilstand/ungdom-med-uavklart-tilstand>
2. Hjelpetilbudet for sårbare grupper preges fremdeles i for stor grad av sektoriell organisering og silo-tenkning i både statlig og kommunal sektor, til tross for etablering av en rekke tiltak for å styrke samhandling mellom myndighetsinstanser og tverrsektoriell innsats for personer som har bruk for samtidig hjelp og oppfølging fra flere hjelpeinstanser. Dette er en problemstilling som er godt beskrevet i en rekke rapporter, bl.a i en FAFO rapport fra 2020. ([Trøbbel i grenseflatene | Fafo-rapport](#))

[2020:02 20737.pdf \(fafo.no\)](#)

3. Kunnskapsbaserte tiltak og programmer tas i for liten grad i bruk i det helsefremmende og sykdomsforebyggende folkehelsearbeidet. Resultat fra effektstudier og kunnskapsoppsummeringer viser at det er godt evidensgrunnlag for at det finnes f.eks. foreldreveiledningsprogram, antimobbeprogram og angstmestringskurs som er virksomme i en norsk kontekst. Vår opplevelse er at kommunene i for liten grad vektlegger denne kunnskapen i beslutningene knyttet til folkehelsearbeidet. For arbeidet med å styrke elevenes psykososiale læringsmiljøer det utfordrende at Utdanningsdirektoratet over lang tid har signalisert at de ikke ønsker å støtte innføringen av program for å forebygge mobbing i skolen.

[Utdanningsdirektoratet gir dårlige råd om mobbing i skolen \(forskersonen.no\)](#)

4. Tilgjengeliggjøring og bruk av helsedata. Selv om det er gjort fremskritt på dette området bl.a. gjennom lovendringen i helseregisterloven, viser utsettelsen av implementeringen av helseanalyseplattformen at tilgjengeliggjøring av helsedata fremdeles er utfordrende. Vi mener at det er behov for enda tydeligere styringssignaler fra myndighetene om legitimiteten og den samfunnsmessige verdien av å bruke helseopplysninger i epidemiologisk og klinisk forskning. Det er videre et behov for en gjennomgang av lov- og regelverket på området for å sikre forutsigbarhet og felles forståelse i vurderingene bak behandlingsgrunnlaget for helseopplysninger i forskningsprosjekt. Dette inngår blant momentene som er behandlet i en utredning om tilgjengeliggjøring og beskyttelse av forskningsdata.

[Infrastruktur og tjenester for FAIR forskningsdata - Status og forslag til videre arbeid](#)

Forslag til tiltak for disse utfordringene

1. Fastsette frist for start av helsehjelp og innføre fristbruddordning for kommunale helse- og omsorgstjenester.
2. Harmonisering og forenkling av lov- og regelverk og øvrige styringssignaler for å styrke samarbeid og samhandlingen mellom primær- og spesialisthelsetjenestene.
3. Styrke bruken av digital samhandlingsmetodikk, slik metoden Bedre Tverrfaglig innsats. [Hva er BTI? - tidliginnsats.forebygging.no.](#) Et konkret forslag for å styrke dette arbeidet, er at statsforvalteren gis i oppdrag å kartlegge og promotere bruken av denne samhandlingsmetoden i sitt arbeid med kommunene.
4. Styrke arbeidet med å gjøre kunnskapsbaserte tiltak og programmet kjent for beslutningstakere. Beslutninger om tiltak og programmer fattes i stor grad som et resultat av markedsføring fra programeiere. Etablere et uavhengig organ som informerer kommuner og fylkeskommuner om kunnskapsgrunnlaget for aktuelle programmer.
5. Det er behov for enda tydeligere styringssignaler fra myndighetene om legitimiteten og den samfunnsmessige verdien av å bruke helseopplysninger i epidemiologisk og klinisk forskning. Det er videre et behov for en gjennomgang av lov- og regelverket på området for å sikre forutsigbarhet og felles forståelse i vurderingene bak behandlingsgrunnlaget for helseopplysninger i forskningsprosjekt.

Pågående arbeider/gode eksempler som departementet bør være kjent med?

Vi har valgt ut noen konkrete eksempler på våre bidrag til å styrke kunnskap og kompetanse i det helsefremmende, sykdomsforebyggende og behandlingstilbudet for barn og unges psykiske helse.

1. De regionale kunnskapssentrene for barn og unge driver flere nettressurser som bidrar til å vurdere evidensgrunnlaget for psykososiale tiltak og programmer for barn og unge og kvaliteten til kartleggingsinstrument.

InSum ([IN SUM](#)) er en interaktiv og oppdatert database over alle systematiske oversikter over forskning på helsefremmende, sykdomsforebyggende og behandlingstiltak.

PsykTestBarn ([Psyktestbarn](#)) vurderer målegenskapene til tester og kartleggingsverktøy som er i bruk i praksisfeltet for å måle effekter av psykososiale tiltak for barn og unge.

Tiltakshåndboka ([tiltakshandboka.no](#)) graderer kunnskapsgrunnlaget for behandlingstiltakene hentet fra oversiktene i INSum.

Ungsinn ([Ungsinn](#)) gjennomfører systematiske evalueringer av evidensgrunnlaget for psykososiale programmer som er tilgjengelig for bruk i Norge.

2. Norske longitudinelle befolkningsbaserte undersøkelser av barn og unges utvikling og psykiske helse. [Liten i Norge](#), [Tidlig Trygg i Trondheim](#) og [Barn i Bergen](#) er blant de mest omfattende befolkningsbaserte kartleggingene av beskyttelses- og risikofaktorer fra henholdsvis svangerskap, førskolealder og tidlig skolealder og betydningen disse har for psykisk helse og livskvalitet i et livsløpsperspektiv.
3. Livet på Timeplanen (<https://livetpatimeplanen.no>) er en ressurside for skolen i forebygging av selvmord/selvskading. Den inneholder bl.a. verktøy og nettressurser som gir lærere handlingskompetanse i samtaler med elever de bekymrer seg for.
4. Olweusprogrammet mot mobbing og antisosial atferd er et tiltaksprogram for å skape et trygt og godt læringsmiljø og forebygge mobbing i skolen.
[Olweusprogrammet mot mobbing og antisosial atferd - Norce \(norce-research.no\)](#)